

היבטים לשוניים בפרשת כי-תבוא עז

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינוי משמעות בפרשת כי-תבוא ובהפטרה ובראשון של נצבים

כו ו יַעֲנֶנּוּ: הי"ד בשוא ללא דגש, העי"ן בפתח והנר"ן בדגש: לשון עינוי. אם יקרא את הי"ד בפתח משמעותו ענייה	
כו י וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ: בזקף קטון בלבד ללא דרבן (מקל)	
כו יב לַעֲשֹׂר: לשים לב לניקוד: למ"ד בפתח, עי"ן בשוא נח, שי"ן רפויה. לא: לַעֲשֹׂר. מַעֲשֹׂר: העי"ן בשוא לא בחטף	
כו יד לָמַת: הלמ"ד בשוא לא בקמץ	
כו יז הָאֱמֶרֶת: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה בדומה לו בהמשך יח הָאֱמִירֶת	
כו יט וְלִהְיֶתָּה: געיה בלמ"ד וה"א בשווא נח	
כז ב נִתֵּן לָךְ: אין טעם נסוג אחר	
כז ג בַּעֲבָרְךָ: העי"ן בקמץ קטן	
כז ו וְהֵעֵלִיתָ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הגרונית החטופה שלאחריה	
כז ז וְאָכַלְתָּ שֵׁם: טעם נסוג אחר לכ"ף ודגש חזק בשי"ן מדין אתי מרחיק	
כז ט אֶל כָּל-יִשְׂרָאֵל: תיבה אֶל בסגול ובמרכא, אינה מוקפת לתיבה שלאחריה. נִהְיֶיתָ לְעַם: געיה בתי"ו והלמ"ד ללא דגש אתי מרחיק	
כז יב וַיְהוּדָה: הוא"ו בחירק מלא. וַיִּשְׁשָׁךְ וַיִּזְסַף וַיִּבְנִימָן: טעם טפחא בתיבת וַיִּשְׁשָׁךְ	
כז יד וְאִמְרוּ: האל"ף במרכא כטעם משנה	
כז טו תוֹעֲבָת: העי"ן בחטף פתח ולא בצירי	
כז כה דָם נָקִי: הדל"ת בקמץ ולא בפתח	
כח א עַל כָּל-גֹּיֵי הָאָרֶץ: טעם טפחא בתיבת עַל	
כח ח וּבִרְכָּךָ: הטעמה משנית בבי"ת והכ"ף הראשונה, על אף הקושי, בשווא נח	
כח ט נִשְׁבַּע-לָךְ: געיה בנר"ן	
כח יא לָתֵת לָךְ: טעם נסוג אחר ללמ"ד	
כח כ הַשְׁמִדְךָ: המ"ם בסגול והכ"ף הסופית קמוצה. וְעַד-אַבְדְּךָ: הבי"ת בקמץ קטן	
כח כז וּבִטְחָרִים: יש לשים לב לכתיב וקרי וכן בהמשך בפס' ל	
כח כט בַּצָּהָרִים: הצד"י בקמץ גדול והה"א אחריה בחטף קמץ. הַעֲנֹר: הה"א בפתח, לא בקמץ	
כח ל וְלֹא-תֵשֵׁב בָּו: אין טעם נסוג אחר	
כח מא וְלֹא-יִהְיוּ לָךְ: אין טעם נסוג אחר	
כח מב יִרְשׁ: יר"ד ראשונה בשווא נע, יר"ד שנייה קמוצה	
כח מג מַעֲלָה מַעֲלָה: העי"ן בשווא נח ומ"ם שנייה בדגש חזק	
כח מט עֲלִיךָ גֹי: דגש חזק בגימ"ל מדין אתי מרחיק	
כח נה יֹאכֵל: הכ"ף בצירי ולא בפתח. אִיבָךְ: הי"ד בחירק חסר והבי"ת אחריה בשווא נח, כן הדבר גם	

בהמשך הפרק כח נו. **וּבְבִתָּהּ**: ב"ת ראשונה בשווא נח, כן הדבר גם בפסוק הבא **וּבְבִתָּהּ**

כח נח **הַנִּכְבֵּד**: ב"ת בקמץ ולא בפתח. **אֵת ה' אֱלֹהֶיהָ**: טעם טפחא בתיבת **אֵת**

כח נט **וְחִלִּים רָעִים וְנֶאֱמָנִים**: טעם טפחא בתיבת **וְחִלִּים**¹

כח סד **וְעַבְדָּתָ שָׁם**: טעם נסוג אחור לב"ת ודגש חזק בשי"ן

כט ד **לֹא-בָלוּ**: במלרע. **שְׁלֹמֹתֵיכֶם**: שי"ן שמאלית

כט ז **לְרֹאשֹׁנֵי**: הר"ש בדרך כלל בגעיא, רבים משתבשים לקרוא מלה זו: **לְרֹאשֹׁנֵי**. הר"ש מנוקדת בשורק

והאל"ף נחה כלומר איננה מנוקדת כלל. מילה זו נקראת: **לְרֹאשֹׁנֵי**. **הַמְנִשִּׁי**: השווא במ"ם נע

כט ח **אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן**: טעם טפחא בתיבת **אֵת**

הפסרת פרשת כי תבוא ישעיהו ס א-כב:

א **קוֹמִי אֹרִי**: שתיהן במלעיל

ה **תִּרְאִי**: הר"ש בשווא נח לשון ראייה; **וּפָתַח**: במלרע

ו **שִׁפְעֶתָ**: השי"ן בגעיא ועם זאת הפ"א בשווא נח; **כָּלֶם מִשְׁבָּא יְבֹאוּ**: טעם טפחא בתיבת **כָּלֶם**

ז **יִקְבְּצוּ לָךְ**: טעם נסוג אחור לקר"ף, הבי"ת בשווא נע, היר"ד בחירק חסר, לא בשווא. **יִשְׁרְתוּנָךְ**: הר"ש בשווא נע ההטעמה בתי"ו, במלעיל, כן הדבר גם בהמשך פס' י

יד **וְקִרְאוּ לָךְ**: טעם נסוג אחור לקר"ף

טז **וַיִּדְעָתָ**: העי"ן בפתח

יז **אֲבִיא כֶסֶף**: טעם נסוג אחור לאל"ף הראשונה. **וְנִגְשִׁידָ**: שי"ן שמאלית

יט **לֹא-יְהִי־לָךְ**: געיה ביר"ד הראשונה, בדומה לו בפס' הבא. **וְהָיָה-לָךְ**: געיה בה"א הראשונה

כ **יִירְשׁוּ אֶרֶץ**: טעם נסוג אחור ליר"ד המנוקדת בחירק מלא, הר"ש אחריה בשווא נע

קריאה לשני וחמישי של נצבים:

כט יב **יְהִי־לָךְ**: געיה ביר"ד הראשונה, בדומה לו בהמשך פס' יח. **לְאֱלֹהִים**: האל"ף כלל אינה נשמעת

כט יד **וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פָה**: יש להאיץ מעט את קריאת התיבה **פָה** להסמיכה לקודמתה²

כט יט **יַעֲשֶׂן**: העי"ן בשווא נח. **וְרִבְצָה בּוֹ**: טעם נסוג אחור לרי"ש, עם זאת השווא נע, דגש חזק בב"ת השנייה מדין אתי מרחיק

כט כב **כְּמַהֲפֹכֶת**: הה"א בשווא נח

וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ: אור החיים: צריך לדעת מה היא גזירת הכתוב [כוונתו כנראה היא איפה המצווה, כלומר מה המצווה הראשונה אחרי דברי הפתיחה והיה כי תבוא...], אם ולקחת וגו' הוזה ליה למימר תקח מראשית כיון שהוא התחלת הציווי, ונראה שכוונת הכתוב היא שיצו ה' ד' מצות, אחד שידע בלבו כי לא בכוחו ולא בעוצם גבורתו בא

¹ כן הוא בכתר ארם-צובה ובשני כתבי יד נוספים.

² על מנת למנוע שיבוש ההפסק בין המילים כתוצאה מצירוף הטעמים תביר-טפחא, שלא יישמע כאילו כתוב **וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ** - פָה עִמָּנוּ הַיּוֹם

לרשת הארץ אלא מתת ה', והוא אומרו אשר ה' אלהיך נותן לך, ודקדק לומר ה' אלהיך להעיר שעל מנת שיקבל אלהותו עליו הוא נותן, ב' להוריש הארץ מיושביה הגם שיש לו דבר המספיק לו בארץ אף על פי כן יגרש אויבי ה' מארצו, והוא אומרו וירשתה שלישית ישיבת הארץ שהיא מצוה בפני עצמה כמו שמצינו כמה הפליגו רבותינו ז"ל (כתובות קי"א א) במצות ישיבת הארץ, רביעית הבאת הבכורים כאומרו ולקחת וגומר:

תוכן דבריו. 'ולקחת' אינו לשון ציווי מתחיל, לשון עבר מהופך לעתיד יכול לבוא רק בהמשך לעניין קודם, אבל לא לפתוח שורת מצוות בפתיחה זו. ולכן ולקחת הוא המצווה הרביעית כאן. אם זו כוונת דבריו, הרי כמדומה שבמקומות רבים לשון הציווי הוא עבר מהופך כמו בתחילת פרשת תרומה ויקחו לי תרומה (שמות כה, ב) אמנם שם בראש הפסוק דבר אל בני ישראל. המצווה השניה. ב' להוריש הארץ מיושביה ... והוא אומרו וירשתה.

מודעת זאת ששורש ירש יש במשמעו גם לגרש. ראה רש"י במדבר לט ב ויורש - כתרגומו ותרין. סתיבת רי"ש משמשת סתי חלוקות לשון ירושה ולשון הורשה, שהוא טירוד ותיכוד: וכן רש"י בהמשך הפרשה כי תבוא: יירש העלעל (דברים כה, מב) - יעשנו הארצה כש מן הפרי: יירש - יעני: עלעל מין ארצה [הפרשנים האחרים נחלקו עליו]. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שכן כן היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הורשה וגירושין, שכן כן היה לכתוב יירש:

יש להעיר על זה מלשון הכתוב דברים ב יב ובשעיר ישיבו החריש לפנים ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם ושם מתפרש לשון הורשה וגירושין. אבל בבנין פיעל לא מצינו, לרש"י לא 'הפריעה' היו"ד המיותרת במלה יירש. הוא תפס לשון רש במשמע עני הוא בשורש שתי אותיות ואם נוספה יו"ד עדיין יכול להשאר באותו שורש. ראה ראב"ע כאן. נשוב לאור החיים. מלשון הכתוב יירשום משמע שאפשר לפרש וירשתה לשון להוריש הארץ מיושביה. אבל כנראה אין זה פשוטו של מקרא.

הנוסח ומקורותיו. המקורות שעל פיהם קבע ר"מ ברויאר ז"ל את נוסח המקרא עבור דעת מקרא, ובהמשך תנ"ך מוסד הרב-קוק חורב וירושלים.

כו ה ויוצאנו: לש, מ"ש, מ"ג-ד כמ' כ טו. ויצאנו: ד

מנחת-שי: **ויוצאנו**: מל' וי"ו וחס' יו"ד, כמ"ש בפ' חקת על פסוק וישלח מלאך ויצאנו (במדבר כ, טו), וכן הוא בהעתק הללי. ובעל ^במנחת כהן כתב בפ' ואתחנן שזחזח מל' דמל', ואינו אלא טועה ויוצא מדרך האמת, והוא עצמו סתר דבריו והודה על האמת שכתב כאן ויוצאנו ג' בתורה ומשניין אתיהון, וס' בפ' ואתחנן, יודין מל' וי"ו וחס' יו"ד. [ויוצאנו].

כו טו **קדשך: לשש, מ"ש. קדשך: ד** סימון קמץ חטוף (קטן) ע"י ניקודו בחטף קמץ. מנחת-שי: **קדשך**: הקו"ף בשוא [צ"ל בקמץ] לבדו.⁶⁹ [קדשך].

כו יט **ולקחתך: לשש, ב"נ. ולקחתך: ב"א** געיית האות הגרונית מופיעה לפני גרונית בהברה סגורה לפני יו"ד. לדוגמה יקחיו יחיו וישעיהו בקהילותם. לכן צפויה געיה גם כאן, ואמנם בכה"י יש כאן געיה. לפי החילופים זו גרסת בן-נפתלי.

³ רש"י מתכוון לניקוד. יירש כתובים באותו כתיב.

² מנחת כהן: דב' ו כא.

² יודין מל' וי"ו וחס' יו"ד: עכ"ל מנחת כהן על אתר.

⁶⁹ צריך להיות: 'הקו"ף בקמץ לבדו'. [מקור ההערה בא"ת, והיא באה להוציא מדפוס וגישה ש"ד שנדפס בו קדשך, קו"ף בחטף קמץ. נורצי לא חש בטעותו של די לונזאנו והעתיק את ההערה כלשונו].

אשר וְלִהְיוֹתָ⁶ עִם קְדוֹשׁ נפתלי וְלִהְיוֹתָ עִם קְדוֹשׁ (26. 19)

כז ב אֲשֶׁר⁽¹⁾: לִשְׁשׁ. אֲשֶׁר: ד

כז ד בַּעֲבֹרְכֶם: לִשְׁשׁ, מ"ש. בַּעֲבֹרְכֶם: ד כמו לעיל כז טו, הוזכר כאן ששיטה זו שם ניקוד קמץ חטוף (קטן) בחטף-קמץ אינה פסולה, וגם בכתר ארם צובה מצאנוה. מנחת-שי: בַּעֲבֹרְכֶם: העיין בקמץ לבד.⁷⁰ [בַּעֲבֹרְכֶם].

כז ט אֵל: לִשְׁשׁ. אֵל-: ד טעם או הקפה.

כז יב גִּרְזִים: ל, ש? ש. גִּרְזִים: ד דובר על זה בתחילת פרשת ראה.

כז טו פֶּסֶל: לִשְׁשׁ, מ"ש. פֶּסֶל: ד ונציה מדגיש אחרי הברה פתוחה מנחת-שי: פֶּסֶל: הפ"א רפה. [פֶּסֶל].

כז יט מִטָּה: לִשְׁשׁ, מ"ש? מִטָּה: ד? מִטָּה: ד? מנחת-שי: מִטָּה: במקצת ספריי חטי"ת בסגול, וכן כתבו בעל אור תורה. [מִטָּה].

כז כה דָם נָקִי: לִשׁ. דָם: ד על הגורס כאן בפתח לפי ונציה לחשוש לשינוי משמע.

כח ב וְהִשְׁיִגְךָ: לִשׁ, מ"ש. וְהִשְׁיִגְךָ: ד מבחינה דקדוקית אין כאן כל מקום לדגש. מנחת-שי (רק המלים הראשונות קשורות לעניינו): וְהִשְׁיִגְךָ: הגימ"ל רפה כמשפט,^א ובמסורת וְהִשְׁיִגְךָ ג', חד חס' וי"ו, ^בזב' מל' וי"ו, דברכות חס', דקללות מל', כי הקללות נתמלאו, והברכות לא נתמלאו. ^גובפסיקת' דר' טוביה מזה שנכתב בקללות מל' וי"ו על שם ^דעמו אנכי בצרה לרמז כי ה' שוכן בקרבם ולא יאבדו בגלות. <[וְהִשְׁיִגְךָ].

כח ט יְקִימְךָ: לִשְׁד. יְקִימְךָ: ש אזלא (קדמא) משרת ולא פשטא מפסיק.

כח יא כְּהִמְתָּךְ: שִׁשְׁד. כְּהִמְתָּךְ: ל חילופי סגול-פתח בלנינגרד.

כח יב וְהִלִּיתָ: לִשְׁשׁ. וְהִלִּיתָ: ד כאן ככל הנראה מתכוון ונציה להטעמת מלרע.

מכאן ואילך גם נוסח כתר ארם צובה משתתף, מסומן א.

⁷⁰ ראה הערת נורצי לבר' כז יט ('אֶבְרָהָם') ואת הערת שם, וכן תה' קיח יד ('עזי').

^א ובמסורת: מ"ק – ד על אתר.

^ב זב' מל' וי"ו: עכ"ל המסורה.

^ג ובפסיקת' דר' טוביה: לקח טוב דברים, מו ע"ב (לדב' כח טו).

^ד עמו אנכי בצרה: תה' צא טו.

כח יח ועשתרת: אששד, רמ"ה, מ"ק-ל.ד. ועשתרות: ל מחלוקת כתיב.

כח ל ה'א: אלש. ה'א: ד; לזעה כ' וק': אלשד, מ"ג-א דה"ב כט.ח. לזעה כ': ש, מ"ק-ש

כח כז ובעפלים: מ"ש. ובעפלים: אלשש. ובעפלים: ד

מגליון כי-תבוא סח וּבְטָחָרִים (קרי) הטי"ת דגושה. כך מנוקד בכל הספרים. במהדורות ברויאר יש בסוף הספר נוסח כתב היד, במקומות שהוא שינה מנוסח כתר אר"ץ, או כ"י לנינגרד במקומות שלא נשתמר שם הכתר. כאן מסומן שהעי"ן במלה ובעפלים (הכתיב) אינה דגושה בכתר ארם צובא. מכאן לכאורה שהטי"ת רפויה. לא מפתיע אותנו למצוא אותיות שואיות רפות אחרי ה"ה הידיעה, אבל בשמואל (א ה פסוקים ו יב) בְּטָחָרִים טי"ת דגושה. גם שם הוא כתיב וקרי ושם הע' דגושה כי הכתיב מנוקד בניקוד הקרי כידוע. תכנת הכתר של בר-אילן השאירוהו רפה. בשמואל הם כמובן הדגישו והכל על פי כתר ארם צובא. על זה העיר אליהוא מאתר סת"ם והגיגים (עיין בסוף הגליון):

נראה כי בן אשר סלד מ'ע' דגושה. (זה מבוסס על כתר אר"ץ עצמו ולא כתר לנינגרד – החל מתיבת 'משארתך').

העברתי שאלה על עניין זה למבינים בדבר,

תשובת ד"ר [בינתיים מונה לפרופסור] יוסף עופר:

אני מצטט ממאמרי בלשוננו על הנוסח של מהדורת כתר ירושלים:

יוסף עופר, "הגהת נוסח המקרא במהדורת 'כתר ירושלים'", לשוננו סד (תשס"ב), עמ' 181-206.

במקרים של כתיב וקרי נוהגים כתבי-היד לסמן את ניקוד המילה (המייצג, כמובן, את הקרי), בגוף הטקסט, על גבי אותיות הכתיב. גם ברויאר נוהג כך במהדורותיו, והסתייג ממהדורות התנ"ך של גינצבורג, קורן ודותן שסימנו את הניקוד בהערת הקרי שבשוליים ולא בגוף הטקסט.⁴ סימון הניקוד על גבי אותיות שאינן מתאימות לו גורם כמה קשיים והתלבטויות, וכבר בקרב נקדני כתבי-היד העתיקים נמצאו חילופי שיטות במקרים מסוימים. למשל, איך לנהוג במקרי "קרי ולא כתיב": האם להניח סימני ניקוד בגוף הטקסט במקומה של המילה שאינה נכתבת? הכתר אינו מנקד בדרך כלל, ואילו כ"י ל מנקד. במילים שסדר האותיות בכתיב הפוך מזה שבקרי (כגון: האהל כ' הָאֵלָה ק' – מלכים א ז מה), נחלקו כתבי-היד אם לסמן את סימני הניקוד באות המתאימה להם (הָאֵלָה) או במקום הראוי להם אך באות אחרת (הָאֵלָה). השיטה הראשונה היא שיטת הכתר, והשנייה – שיטת כ"י ל.⁵ ברויאר נקט במהדורותיו שיטה הקרובה לזו של כ"י ל ולדפוסים המקובלים.⁶

גם הדגש והמפיק מעוררים קושי. האם ניתן לסמן דגש באות גרונית או במקום שאין אות בכלל? במהדורות חורב ו'כתר ירושלים' סומן דגש באות גרונית בתיבת בַּעֲלִים (בְּטָחָרִים ק'; שמואל א ה ו ועוד), סומן דגש באות המקורית שאינה במקומה בתיבות הָאֵלָה (הָאֵלָה ק'; מל"א ז, מה) וְאִצָּחָה (וְאִצָּחָה ק'; עז' ח, יז) ולא סומן כלל בתיבות תַּלְמִצָּה (תַּלְמִצָּה ק'; מש' כג, כו) וְיַחְבֵּר ק' (יחַבֵּר ק'; קה' ט, ד), שהרי אילו נוקדה האות צ בדגש ובשווא והאות ב בדגש ובקיבוץ, הייתה נוצרת סתירה מיניה וביה בין שני הסימנים האלה, המורים על קריאתן של שתי אותיות שונות. כמו כן לא סומן דגש בתיבה הַפְּקָדִים (הַמְּפָקָדִים ק'; מל"ב יב, יב), שהרי האות הראויה לדגש אינה נכתבת ואין אות אחרת נכתבת תחתיה. במהדורות הנזכרות סומן מפיק באות ו בתיבות לְהַשִּׁיבּוּ (לְהַשִּׁיבּוּ ק'; שופ' יט, ג) וּנְפֹשׁוּ (נְפֹשׁוּ ק'; יר' ב, כד), באות י בתיבה שְׁמַעְיוּ (שְׁמַעְיוּ ק'; מל"ב כא, יב) ובאות א בתיבת וּפְשָׁרָא (וּפְשָׁרָא ק'; דני' ה, ח), אך לא סומן מפיק ביר' נ, כט שבאה בו המילה לָה הנקראת ואינה נכתבת.

⁴ ברויאר, ספקות, עמ' 289-292.

⁵ ראה ייבין, כתר, עמ' 76-77; 'The Vocalization of Qere-Kethiv in A. I. Yeivin', 2 Textus (1962), pp. 146-149.

⁶ ראה דבריו בעניין זה בסוף מהדורת מוסד הרב קוק, עמ' תא.

יודגש כי בכל המקרים האלה אין כל ספק או מחלוקת כיצד יש לכתוב את המילה וכיצד יש לקרוא אותה. הספק היחיד הוא מהו מנהג הניקוד הראוי כאן, וברויאר שלא הלך פה בשיטות אחר כתב-יד מסוים, נוקק לקבוע מעין 'כללי דקדוק' למצבים בלתי אפשריים כאלה. ע"כ תשובת פרופ' עופר.

תוספת הבהרה בנושא.

הבהרה בענין **וּבְטָחָרִים** ו**בְּטָחָרִים**.

בכתר בר-אילן בנוסח הקרי לא סומן דגש בטי"ת של **וּבְטָחָרִים** נושא זה הועלה על ידי בשנה שעברה בפורום "הגיגים" והכנסתי לגליון שלנו את מה שעבר שם.

השנה קיבלתי גם תשובה מד"ר יוסף עופר על הנושא, כלומר הוא שלח לנו מאמר שלו שנוגע בנושא זה.

בכתר בר-אילן יש חוסר עקיבות כי בשמואל בשני מקרים דומים הטי"ת דגושה, ובכלל לפי הבהרת פרופ' עופר אין כאן מחלוקת בין כתבי היד אם לרפות או להדגיש אלא רק אם לסמן דגש של קרי באותיות שאינן נדגשות.

רציתי להבהיר ולתקן:

בכא"צ גם בתורה וגם בשמואל העי"ן אינה "דגושה". כך רואים מרשימות ר"מ ברויאר בסוף התנ"ך, וכן אפשר לראות באתר של הכתר.

בספרים הידועים לנו הטי"ת דגושה כדינה כיון שהיא מיוחדת.

בתוכנת כתר בר-אילן לא סומן דגש בטי"ת בתורה, כנראה ללא משים ולא מתוך שיטה. חיפשתי בתוכנת הכתר דגש בעי"ן או בחי"ת והשאלה נדחתה, כלומר לא קיים בתוכנת הכתר.

ידוע שבאל"ף יש ארבעה דגשים לפי המסורה, בתוכנת הכתר סומן עוד "דגש" בכתיב של **וּפְשָׁרָא** ו**פְּשָׁרָא** בדניאל ה.ח.

לעומת זאת ביחזקאל יד יד / **כ דָּנָאֵל דְּנִינְאֵל** האל"ף לא דגושה.

וזאת כיון שאין דרכו של בן-אשר נקדן הכתר ומסרנו להדגיש אל"ף אפילו בכתיב, ותוכנת בר-אילן העתיקו ממנו. ואת הדגש סימנו לפי ניקוד המילה דניאל במקום אחר.

בכא"צ ביחזקאל הנו"ן נראית דגושה וכן ציין הר"מ ברויאר, אבל נראה ששם נדחף הדגש והצירי של היו"ד החסרה בין האותיות [הערה, כאן רשימת השינויים בסוף הנ"ך במהדורת מוסד הרב קוק עדיפה. הצירי אינו תחת האל"ף אלא תחת רווח בין האותיות. במהדורת חורב זה טושטש, וחבל].

בדניאל לא נשתמר הכתר ולכן העתיקו בעלי תוכנת הכתר משם עם ה"דגש" [סימן מפיק] מבלי משים שהם סותרים בזה את משנתם.

לתשומת לב בעלי הכתר בר אילן

א. להוסיף דגש לטי"ת של **וּבְטָחָרִים** בדברים כח כז.

ב. למחוק "דגש" מהאל"ף של **וּפְשָׁרָא** בכתיב של דניאל ה.ח.

הערה נוספת שהעירוני לתשומת לב מדפיסי קורן: בנוסח הקרי של התורה על הגיליון כתבו **ובטחורים** עם וי"ו. וזה בניגוד לשיטה לא להוסיף על הקרי על אותיות הכתיב אלא במקום ההכרח, וכמו שהם עצמם נהגו בשמואל בכל הלישנא של **טָחָרִים**.

מכתב מהרב דויד יצחקי נר"ו: **שלכט"ו**,

עוד בענין קרי וכתב ראה עוד דרך הכתר בשמואל ב, כ, יד ויקהלו; כד, טז הארונה; מלכים א, ז, מה האלה.

והשוה עוד בכתר באות נפשו נפשה קרי ירמיה ב, כד שלא ניקד מפיק תחת הו' (ראה הערת רו"ה להפטר מסעי) - אע"פ שבודאי צ"ל מפיק בה"א של הקרי - אך אין שייך לנקד מפיק בו', ולכן סמך הכתר על המבין, ונראה שרפיונו של העי"ן של בעפלים דומה.

גם בנידון דניאל דכתיב חסר י' אע"פ שמסר בכלם במס"ק ג' חס', לא נראה שסמך על זה במקום קרי וכתב, אלא סמך על המבין שרגיל בשם דניאל כמו אצל יששכר וירושלם והיא (בתורה) שאין מוסרים עליהם קרי וכתב. אך יש מקומות שבמקום קרי וכתב מוסר הכתר יתיר י' וכו'. ודי בזה כעת.

באשר לקרי **בטחורים** מלא ו' בקורן. בעצם התנכיים החדשים שינו ממנהג הישן בדרך ציון קרי וכתוב וכן לא יעשה - ראה מזה במאמרי באור ישראל גליון תמוז תשס"ז. אבל לפי המנהג שהנהיגו בעלי המסורה, שמנקדים נקודות הקרי בתוך הכתיב, וכדי לקרות הקרי, "מעתיקים" את הנקודות לפי מיקום האותיות להערת הקרי שבגליון, אזי בודאי הקפידו על מלא וחסר כמו הכתיב כדי שלא לגרום בלבול. ולא עוד אלא שינוי במלא וחסר בקרי עשוי לבלבל את הקורא לחשוב שזהו חלק של הקרי וכתוב - ובאמת אין הדרך למסור קרי וכתוב על מלא וחסר כמו שכתב ר' אליהו בחור במסורת המסורה. אין ספק אצלי שכתוב המלא בטחורים לא נעשה בכוונה.

בברכת כוח"ט ע"כ מגליון כי-תבוא סח

כא"צ כי-תבוא: **ובעפ"ז**; כא"צ שמואל: **ושמסור אתם בעפ"ז** , **אשר לא תתוהו בעפ"ז**

כח כט **בְּצִהֲרִים: אֲשֶׁשׁוּד. בְּצִהֲרִים: ל; הַעֲוֹר: אֲלֶשֶׁשׁ. הַעֲוֹר: ד**
לניגוד משמיט דגש של ה"א הידיעה; ונציה מנקד קמץ 'לפי הכללים' אבל הראינו לעיל שזה עצמו מכללי ה"א הידיעה לפני עי"ן שהוא פעמים רבות בפתח כמו לפני ה"א וחי"ת.

כח ל **יִשְׁגְּלֶנָה: לִשְׁשֹׁד. יִשְׁגְּלֶנָה: א** כאן כתר ארם-צובה בניקוד הכתיב אינו מנקד דגש ששייך לקרי.
תַּחלְלָנוּ: אֲשֶׁשׁוּד. תַּחלְלָנוּ: ל לניגוד מוסיף דגש מיותר, אולי סימן לא לבלוע למ"ד הדומות.

כח לא **מִלְפָּנֶיךָ: א, ל ? שֶׁשׁ. מִלְפָּנֶיךָ: ד** ונציה משמיט דגש שאחרי מ"ם השימוש.

כח לג **יֹאכֵל: אֲלֶשֶׁשׁ, מ"ש. יֹאכֵל: ד** ונציה מסיג אחורה.
מנחת-שי: **יֹאכֵל**: בכמה ספרי כ"י מדוייקי' ובדפוס' יִשְׁנִי חֲטָעַם בְּכ"ף, וְכ"כ א"ת [=אור-תורה] שהוא מלרע. [יֹאכֵל].
כח לז **הַעֲמִים: אֲלֶשֶׁשׁ. הַעֲמִים: ד**

כח לט **תֹּאכְלָנוּ: לִשְׁשֹׁד. תֹּאכְלָנוּ: א** כתר ארם-צובה מרבה בחטפים בלא גרוניות.

כח מב **הַצִּלְצֵל: א, ל ? שֶׁשׁ, מ"ש. הַצִּלְצֵל: ד**
מנחת-שי: **הַצִּלְצֵל**: בספרי כ"י מדוייקי' ובדפוס' קדמון צד"י שנייה בפתח, וְכ"כ א"ת. גם ^{כג}המכלל יופי כתב עליו ^{כד}פתח בסוף פסוק, וכן בס"א כ"י מצאתי כתוב בגיליון חד מן פת' דסי'. [הַצִּלְצֵל].

כח מג **מַעֲלָה: אֲלֶשֶׁשׁוּד, מ"ש ? מַעֲלָה: מ"ש ?** קשה להבין את הספק.
מַעֲלָה מַעֲלָה: בס"א דפוס ישן מַעֲלָה השני העי"ן בשבא ופתח, וְכ"כ בעל א"ת. ובספרי אחר' שראיתי שניהם בשוא לבדו. ⁷³ [מַעֲלָה מַעֲלָה].
משום מה לא הועתק כאן הדגש במ"ם בראש המלה.

^{כג} המכלל יופי: על אתר, מ ע"א.

^{כד} פתח בסוף פסוק: עכ"ל מכלל יופי.

⁷³ לפי חצנתו בדיבור המתחיל נראה שנוצרי חולק כאן על א"ת.

כח מט מרחק: אששד, רמ"ה, מ"ג-לד ש"א כו יג. מרחוק: ל

כח נא: בהמתן, אלש. בהמתן: ד; בהמתן: אש. בהמתן: ל
תחילה מחלוקת מרכא-מונח לפני זרקא, אח"כ אם יש געיא בבי"ת.

כח נב הגבהת: א, ש? שד, רמ"ה, מ"ק-ד. הגבהות: ל
בכל-ארץ: אש. בכל-ארץ: ל. בכל-ארץ: ד

כח נו והענגה: אלשש, מ"ש. והענגה: ד
מנחת-שי: והענגה: הגימ"ל דגושה. [והענגה].

כח נח הכתבים: אששד, רמ"ה, מ"ג-לד מ"א יא מא. הכתבים: ל הנכבד: אלשש. הנכבד: ד
הנכבד בקמץ נראה יותר נכון, אבל מצינו במקומות נוספים ה"א הידיעה לפני פועל עבר.

כח נט גדלת: אששד, רמ"ה, מ"ג-שש כו. מ"ק-ל שם. גדלות: ל
וחלים רעים: אשש. וחלים רעים: לד

כח סא יעלם: אש, ש?ד. יעלם: ל? שיטת ה'דגש הקל' אחרי גרונית בשווא נח.
מנחת-שי (לא בעניין הדגש): יעלם: בספרי מדוייקי' העי"ן בשווא לבדו, וכ"כ א"ת, ובעל
ל^ז צרור חמור, ובעל ל^ז גור אריה, וכן משמע מדברי ל^ז י' עזרא. ל^ז ולמזרחי בחטף פתח. [יעלם].

כח סב במתי מעט: אלשד. מעט: ש אין כאן הצדקה לדגש. אולי השפעת הגרונית?
כי-לא שמעת: אלשש, מ"ש. כי לא שמעת: ד מקף או טעם מפסיק?
מנחת-שי: כי-לא: במקף באמצע, ובלא יתיב במלת כי. [כי-לא].

כט א המנשי: לששד. המנשי: א כתר ארם-צובה מרבה בחטפים.

הפטרת כי-תגוא

ישעיהו ס ד ובנותיך: אק, מ"ש?, מ"ק-אל מט כב. ובנותיך: לד
מנחת שי: ובנותיך – י"ם מלא זא"ז אחר הנו"ן:

ל^ז צרור חמור: כרך ב עמ' שנט.

ל^ז גור אריה: על אתר, ד"ה יעלם.

ל^ז י' עזרא: על אתר, ד"ה יעלם ה' ('יעלם ה' – מגזרת העלה, ואם הוא חטוף. נורצי מפרש את דבריו כך: אף על פי [=ואם] שחעי"ן מנוקדת בשווא [=חטוף], בכל זאת המילה מתפרשת מלשון העלאה, כמו הפועל העלה, ולא מלשון העלמה).
ל^ז ולמזרחי: על אתר, ד"ה יעלם.

ר שפעת: אלד. שפעת¹²: ק

הערה 12 מפנה להערתו על העדפת שווא ולא חטף בלא-גרוניות. כאן הערה זו נראית מיותרת כיון שבכא"צ אין חטף. אבל יש מקום לדון על השווא אם הוא נע.

טז וינקף: אלק. וינקף: ד הסימון הכפול בונציה נראה מיותר. אין מקום לטעות להטעים בשווא שאינו נחשב הברה⁷.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בגושים לשוניים
franklashon@gmail.com בכתובת:
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺

⁷ מסיבה זו היו כתבי יד שלא סימנו פשוט כפול במלים מסתיימות בפתח גנובה, כמו ויח. גם שם הפתח אינה נחשבת הברה, ומכל מקום התימנים ההולכים לשיטת המהרי"ץ מטעימים את הפתח!